

IN MEMORIAM

PAWEŁ CHMIELEWSKI (1 IV 1946 – 25 VII 2013)

Tej, napawającej smutkiem i zadumą, bolesnej wieści, która w środku lata dosięgła środowisko badaczy dziejów najnowszych oraz współczesnych stosunków międzynarodowych, wciąż trudno dać wiarę. W dniu 25 VII 2013 r. w Łodzi, przeżywszy jedynie 67 lat zmarł dr hab. prof. UŁ Paweł Chmielewski.

Uczonemu, związanemu pracą naukowo-badawczą i dydaktyczną przez 40 lat z Uniwersytetem Łódzkim, obszernie wspomnienie poświęcił już na łamach czasopisma tej uczelni prof. Albin Głowacki – przyjaciel i współpracownik Zmarłego z Instytutu Historii UŁ¹. Przypomnienie sylwetki Zmarłego na łamach czasopisma poświęconego problematyce bałkańskiej wydaje się jednak również niezbędne, biorąc pod uwagę fakt, że prof. P. Chmielewski zajmował się nią bardzo aktywnie, zwłaszcza w ostatnich latach, choć bardziej zakresie organizacyjnym niż badawczym.

Paweł Chmielewski urodził się 1 IV 1946 r. w Tomaszowie Mazowieckim. Studia historyczne na Uniwersytecie Łódzkim ukończył w 1968 r. Promotorem jego prac magisterskiej (*Walki o Berlin w kwietniu-maju 1945 r. na tle działań trzech frontów radzieckich*) i doktorskiej (*Hitlerowskie zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości na okupowanych terenach ZSRR*), obronionej w 1973 r., był doc. dr. hab. Władysław Bortnowski.

Po ukończeniu studiów związał się z Instytutem Nauk Politycznych i Społecznych Politechniki Łódzkiej, w którym pracował w latach 1968-1973, a po uzyskaniu stopnia doktora w 1973 r. podjął pracę w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego, w Zakładzie Historii Narodów ZSRR), którym kierował w latach 1984-1988. Po przekształceniach organizacyjnych pracował w powstałej na fundamentach tego Zakładu Katedrze Historii Europy Wschodniej IH UŁ. Doktorem habilitowanym został wiosną 2005 r. na podstawie publikacji *Dyplomacja sowiecka w Radzie Bezpieczeństwa ONZ wobec zadań utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego u progu „zimnej wojny”*, t. I-II, Łódź 2005). W roku następnym (15 IX 2006) został mianowany profesorem nadzwyczajnym UŁ. W latach 2006 -2011 kierował Katedrą Historii Europy Wschodniej, a następnie współpracował z Katedrą Historii Polski i Świata po 1945 r. IH UŁ.

W trakcie 45-letniej kariery zawodowej Paweł Chmielewski zatrudniony był także w innych placówkach edukacyjnych, w tym w dwóch prywatnych uczelniach wyż-

¹ A. Głowacki, *Profesor Paweł Chmielewski (1946-2013)*, Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego, nr 3 (135)/2013, s. 46-48.

szych w Łodzi i Piotrkowie Trybunalskim, jednej łódzkiej szkole podstawowej oraz Muzeum Historii Miasta Łodzi.

Odnosić można również przynależność P. Chmielewskiego do organizacji i zrzeszeń studenckich (ZSP), zawodowych i związkowych (PTH, ZNP), politycznych (PZPR), a także członkostwo w Komisji Badań nad Pokojem PAN/Oddział w Łodzi i licznych gremiach funkcjonujących na UŁ. W związku z wyjazdami poza Polskę na konferencje i kwerendy archiwalne oraz biblioteczne (Berlin, Brno, Debreczyn, Szeged, Koszyce, Moskwa) uczony nawiązywał liczne kontakty zagraniczne. Sprzyjała im też pełniona przez niego od 2006 r. funkcja pełnomocnika J. M. Rektora UŁ ds. bezpośredniej współpracy z Moskiewskim Państwowym Uniwersytetem im. W. Łomonosowa.

Osobny rozdział aktywności Pawła Chmielewskiego stanowiło jego zaangażowanie w teatr alternatywny (grupa *Teatr 77*, dająca także przedstawienia zagraniczne), w którym m.in. prezentował swoje zdolności muzyczne.

Nauczyciele, współpracownicy, koledzy i studenci zapamiętali go nie tylko, jako dysponującego imponującą wiedzą wykładowcę i dobrego organizatora, ale także, jako osobę nietuzinkową, serdeczną, żyjącą w intensywny sposób.

Osobny rozdział naukowego życia śp. prof. P. Chmielewskiego stanowiło powołanie w czerwcu 2011 r. Centrum Naukowo-Badawcze UŁ *Balkany na przełomie XX/XXI wieku*.

Inicjatywa utworzenia tej jednostki uczelnianej pojawiła się w grudniu 2010 r. podczas niezwykle udanej, ogólnopolskiej konferencji naukowej *Bośnia i Hercegowina 15 lat po Dayton. Przeszłość teraźniejszość i przyszłość*. Z działalnością tego Centrum wiązać zaczęła wówczas swoje plany badawcze poważna grupa polskich bałkanistów z różnych ośrodków naukowych, ostatnio także zagranicznych (Sarajewo, Triest). Kolejnymi przedsięwzięciami Centrum były konferencje poświęcone dwudziestej rocznicy rozpadu socjalistycznej Jugosławii (grudzień 2011 r.) oraz funkcjonowaniu Bałkanów Zachodnich w systemie bezpieczeństwa euroatlantyckiego (maj 2013 r.).

Zaangażowanie w organizację projektów bałkańskich dla śp. prof. P. Chmielewskiego stanowiło okazję do powrotu na ścieżkę zainteresowań badawczych wcześniej już przezeń przemierzaną, nigdy wcześniej jednak w aktywności naukowej Zmarłego nie należącą do pierwszoplanowych.

Pierwsze *balcanica* Pawła Chmielewskiego stanowiły pokłosie jego stażu na Uniwersytecie w Belgradzie (szkic: *Organizacja i program studiów politologicznych na Uniwersytecie Belgradzkim*, Biuletyn COM SNP, Warszawa 1976).

O problematykę bałkańską zahaczały również takie przyczynki, jak: *A nepi demokrácia születésének történeti körülményei Európában (1944-1945)*, „Acta Historica”, t. 85 „Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominate”, Szeged 1987, s. 47-57 [udostępnienie w jęz. polskim: *Historyczne uwarunkowania narodzin demokracji ludowej w Europie (1944-1945)*, „Acta Universitatis Lodzensis, Folia Historica”, 43, 1991, s. 115-129]; *ZSRR u progu zimnej wojny. (Narastanie kryzysu ideologicznego)*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica”, 55, 1996,

s. 139-161; *Balkańska Komisja Śledcza Rady Bezpieczeństwa ONZ (styczeń-czerwiec 1947)*, „Przegląd Nauk Historycznych”, 1, 2002, s. 187-229 (tekst wykorzystany w późniejszej habilitacji).

W tomie studiów z konferencji poświęconej Bośni i Hercegowinie po Dayton, prof. Paweł Chmielewski ogłosił interesujący artykuł pt. *Konflikty bałkańskie pierwszej połowy lat 90. XX w. w polityce Kremla*².

W głównym nurcie zainteresowań badawczych P. Chmielewskiego przez cały czas jego aktywności naukowej pozostawały jednak problemy historii ZSRR, przebiegu II wojny światowej, powojennych działań dyplomacji międzynarodowej (w tym procesu wyłaniania się struktur ONZ oraz kształtowania się ładu zimnowojennego). Warto w tym miejscu przypomnieć dwie publikacje zwarte, a mianowicie: *Zarys dziejów ZSRR 1917-1977*, Łódź 1985 (współautorstwo) oraz *Ulm - miasto naszej młodości i cierpienia. (Relacje byłych robotników przymusowych Zakładów Telefunken w Łodzi i w Ulm n/Dunajem)*, Łódź 1999 (opracowanie i wstęp), a także liczne pomniejszych opracowania i szkice.

W ostatnim czasie śp. prof. P. Chmielewski poświęcał się zgłębianiu biografii Oskara Langego (1904-1965) oraz spuścizny znanego amerykańskiego dyplomaty i sowietologa Goerge'a Frosta Kennana (1904-2005). Prac tych, niestety, nie będzie mu już dane dokończyć.

Środowisko polskich bałkanistów zapamięta go jednak przede wszystkim, jako organizatora cennych łódzkich inicjatyw, ukierunkowanych na zgłębianie najnowszej historii oraz teraźniejszości Bałkanów Zachodnich.

Wojciech Szczepański

ANDREJ MITROVIĆ (17 IV 1937 – 25 VIII 2013)

Niepowetowaną stratę poniosła latem 2013 r. serbska nauka historyczna. W nocy 25/26 VIII 2013 r. po długotrwałej i ciężkiej chorobie zmarł w Belgradzie, przeżywszy 77 lat prof. Andrej Mitrović, wybitny znawca serbskich, jugosłowiańskich i powszechnych dziejów XX wieku, członek-korespondent Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk (SANU) od 1988 r. oraz Czarnogórskiej Akademii Nauk i Sztuk (CANU)

² P. Chmielewski, *Konflikty bałkańskie pierwszej połowy lat 90. XX w. w polityce Kremla*, [w:] *Bośnia i Hercegowina 15 lat po Dayton. Przeszłość – teraźniejszość – perspektywy. Studia i szkice*, pod red. P. Chmielewskiego i S. L. Szczesio, Łódź 2011, s. 213-235.

od 2006 r., profesor zwyczajny Uniwersytetu Belgradzkiego, wykładowca Wydziału Filozoficznego tej uczelni, gdzie przez wiele lat kierował utworzonym przez siebie Zakładem Historii Współczesnej Powszechniej.

Andrej Mitrović urodził się 17 IV 1937 r. w Kragujevcu. W mieście tym ukończył szkoły podstawową i średnią. W latach 1956-1961 odbył studia historyczne na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Belgradzkiego. Po zdobyciu w 1961 r. dyplomu związał się na stałe z wymienioną jednostką uniwersytecką, gdzie w 1964 r. obronił pracę magisterską *Aprilski pregovori o jadranskom pitanju u aprilu 1919*, zaś w 1968 r. dysertację doktorską *Delegacija Kraljevine SHS na Konferenciji mira u Parizu 1919-1920*, opublikowaną w Belgradzie w 1969 r. pt. *Jugoslavija na Konferenciji mira 1919-1920*. Uniwersyteckimi nauczycielami A. Mitrovicia byli m.in. Georgije Ostrogorski, Ivan Božić oraz Jerjo Tadić. Ten ostatni odegrał szczególną rolę w jego karierze, zaproponował bowiem zdolnemu i pracowitemu uczniowi asystenturę w Katedrze Historii Powszechniej Nowożytej. W 1973 r. uzyskał Andrej Mitrović tytuł profesora nadzwyczajnego, natomiast w 1980 r. – zwyczajnego. Na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Belgradzkiego w drugiej połowie lat 80. XX w. założył A. Mitrović, wzmiankowany już wyżej, Zakład, którego praca badawcza i dydaktyczna, rozwijana pod jego kierunkiem (szefował Zakładowi aż do przejścia na emeryturę w 2004 r.), zorientowana została na historię XX stulecia, ze znacznym wyeksponowaniem, szczególnie bliskich samemu A. Mitroviciowi, dziejów politycznych Europy dwóch pierwszych, burzliwych dziesięcioleci tego wieku.

W swojej karierze dydaktycznej serbski uczyony, oprócz wykładów poświęconych ulubionym dziejom politycznym pierwszej połowy XX w., podejmował również problematykę wstępu do badań historycznych oraz kwestie metodologiczne. Wypromował 17 magistrów oraz 13 doktorów, wśród których znaleźli się m.in. tacy historycy, jak: Enes Milak, Milan Ristović, Branka Prpa. O wszechstronności horyzontów badawczych A. Mitrovicia świadczy przekrój rozpraw pisanych pod jego naukową opieką. Wśród doktorantów A. Mitrovicia znalazł się również badacz z Portugalii – Jorge Santos Carvalho, autor rozprawy na temat roli Lizbony, jako jednego z centrów aktywności emigracji jugosłowiańskiej w latach 1941-1945.

W trwającej blisko pół wieku aktywności naukowej Andrej Mitrović dał się poznać, jako jeden z najwybitniejszych jugosłowiańskich i serbskich historyków, podejmujący ważne zagadnienia dziejowe, istotne nie tylko dla przeszłości jego własnej ojczyzny, lecz i reszty kontynentu europejskiego, nadto dysponujący warsztatem badawczym stawiającym go w pierwszym rzędzie europejskich badaczy dziejów. Uczzonego charakteryzowały:

- głęboki namysł nad metodologią podejmowanych badań,
- intelektualna odwaga stawiania pytań, na które nie daje się znaleźć prostych, szablonowych odpowiedzi,
- rozwijanie już istniejących i opracowywanie własnych teorii, wyjaśniających dziejowe zależności ideowo-polityczno-gospodarcze, funkcjonujące na obszarach środkowo- oraz południowo-wschodnioeuropejskim (przedstawiona w 1970 r. cha-

rakterystyka południowo-wschodniej Europy jako *Ergänzungswirtschaft*, tj. obszaru przemysłowego mającego stanowić uzupełnienie potencjału gospodarczego Niemiec, dążących do skonstruowania mającej im służyć *Großraumwirtschaft* – zob. artykuł pt. *Nacistička ideja velikog privrednog prostora i Jugoistočna Evropa (1940)*, Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu, 1970, XI-1, s. 709-733);

– przemysłane prezentowanie w kolejnych, korespondujących ze sobą publikacjach oryginalnych, poprowadzonych z rozmachem wykładów historii Serbii/Jugosławii w pierwszych dwóch dekadach XX w. oraz międzywojennych dziejów europejskich mocarstw,

– wkraczanie w obszary badawcze wymagające podejścia interdyscyplinarnego oraz znajomości nie tylko klasycznie pojmowanej historii i jej nauk pomocniczych, ale też stosunków społecznych i społeczno-gospodarczych, sztuki, twórczości literackiej, obcego humanistycznego piśmiennictwa naukowego (godne dostrzeżenia analizy poświęcone spuściznom Tomasa Manna i Leopolda von Rankego);

– inicjowanie wielu niekonwencjonalnych projektów wydawniczych oraz naukowo-dydaktycznych (na czele z uniwersyteckim, ale nigdy niezinstytucjonalizowanym, multidyscyplinarnym seminarium nowoczesnej historiografii nazywanym *Okrugli sto*, czyli „Okrągły stół”).

Z imponującej listy publikacji naukowych A. Mitrovicia, obejmującej 25 monografii oraz przeszło 400 pomniejszych tekstów (artykuły i krótsze studia problemowe, w dużej części oparte na bogatej podstawie źródeł archiwalnych, eseje, recenzje), zachowując porządek chronologiczny wyróżnić koniecznie trzeba choćby kilka prac powstałych po 1969 r., a więc już po wydaniu wspomnianej wcześniej książkowej wersji doktoratu:

– *Време нетрпеливих. Политичка историја великих држава Европе 1919-1939*, Beograd 1974 (monografia wydawana później jeszcze dwukrotnie w Belgradzie i raz w Podgoricy);

– *Razgraničenje Jugoslavije sa Mađarskom i Rumunijom 1919-1920. Prilog proučavanju jugoslovenske politike na konferenciji mira u Parizu*, Novi Sad 1975;

– *Историјско у „Чаробном брегу“*. Покушај интердисциплинарног огледа, Beograd, 1977;

– *Фашизам и нацизам*, Beograd 1979;

– *Prodor na Balkan. Srbija u planovima Austro-Ugarske i Nemačke 1908-1918*, Beograd 1981;

– *Angažovano i lepo. Umetnost u razdoblju svetskih ratova (1914-1945)*, Beograd, 1983;

– *Србија у првом светском рату*, СКЗ, Beograd, 1984 (wydanie w jęz. angielskim: *Serbia's Great War, 1914-1918*, London 2007);

– *Raspravlanje sa Klio. O istoriji, istorijskoj svesti i istoriografiji*, Sarajevo, 1991 (wydanie w jęz. macedońskim: Skopje 1995)

– *Propitivanje Klio. Ogleđi o teorijskom u istoriografiji*, Beograd 1996;

– *Vreme destruktivnih. Intervjui*, prir. D. Štavljanin, Čačak, 1998 (wypowiedzi dotyczące procesu rozpadu Jugosławii).

Do powyższej listy dopisać można jeszcze wiele kolejnych pozycji, w tym również opracowane samodzielnie, bądź we współpracy z innymi badaczami, edycje cennych źródeł i współtworzone zbiory studiów (sześciu), poświęcanych tak różnej tematyce, jak np. życie wybitnych serbskich dyplomatów Stojana Novakovicia i Milana Rakicia, międzynarodowe położenie Serbii w 1878 r., uczestnictwo Serbii w pierwszej wojnie światowej czy historia serbskiego Banku Narodowego oraz funkcjonowanie na ziemiach serbskich obcego bankierstwa. Nie miejsce tu jednak na tego rodzaju bibliograficzny wykaz, szczególnie że dokument takowy (obejmujący dane dotyczące publikacji A. Mitrovicia wydanych do 2006 r.) udostępniany jest w formacie *pdf* w zasobach internetowych, za materiałem ogłoszonym w czasopiśmie „Godišnjak za društvenu istoriju” (nr 1-3/2006). Na marginesie zauważyć warto jedynie, iż żadna z wartościowych prac A. Mitrovicia nie została dotychczas przełożona na język polski, choć oryginalne wersje niektórych z nich znajdowały recepcję w tekstach kilku naszych badaczy.

W podsumowaniu niniejszych rozważań podkreślić należy jeszcze, że naukowe dokonania A. Mitrovicia wywołały spory rezonans w świecie naukowym, szczególnie w Serbii i innych państwach byłej Jugosławii oraz w Niemczech. Uczony i jego dzieła znajdowały z reguły sprawiedliwą, wysoką ocenę, czego rezultatem były poświęcane publikacjom A. Mitrovicia recenzje i szkice, przyznawane nagrody, zaproszenia na krajowe i międzynarodowe konferencje naukowe, członkostwa powierzane w gremiach naukowych oraz redakcjach specjalistycznych czasopism i serii wydawniczych, jak również kierowane doń prośby dziennikarzy prasowych, radiowych i telewizyjnych o wywiady. Wspomnieć należy tutaj, że A. Mitrović otrzymał m.in. prestiżową międzynarodową nagrodę imienia Herdera (2001) oraz medal Konstantina Jirečka (2004), a wcześniej także (za wydaną w 1974 r. książkę *Vreme netrpeljivih...*) „Październikową nagrodę miasta Belgradu” (*Oktobarska nagrada grada Beograda*). Oprócz, wspomnianej wyżej, przynależności do SANU i CANU, uhonorowano A. Mitrovicia także członkostwem w serbskim PEN-Clubie, Stowarzyszeniu Serbskich Pisarzy, Naukowym Towarzystwie Historii Serbskiej Kultury Zdrowotnej, Serbsko-Niemieckim Towarzystwie *Michael Žikic-Stiftung* (któremu uczony ten przewodniczył w latach 1999-2002, i które od 2012 r. przyznaje raz na dwa lata nagrodę imienia Andreja Mitrovicia za wkład w badania historii Serbii, Jugosławii i/lub relacji niemiecko-serbsko/jugosłowiańskich). Ponadto A. Mitrović był członkiem-założycielem serbskiego Towarzystwa Historii Społecznej, stypendystą niemieckiego *Alexander von Humboldt-Stiftung*, redaktorem czasopisma „Istorijski glasnik” oraz pomysłodawcą i przewodniczącym redakcji innego ważnego belgradzkiego pisma naukowego „Godišnjak za društvenu istoriju”. W belgradzkim wydawnictwie „Nolit” A. Mitrović odpowiadał za redagowanie serii *Istorija*, zaś w domu wydawniczym „Srpska književna zadruga” za bibliotekę *Istorijska misao* („Myśl historyczna”); tam też kierował komitetem redakcyjnym, który powołano w celu opracowania i opublikowania kilkutomowej syntezy dziejów narodu serbskiego (*Istorija srpskog naroda*). W wydawnictwie CID w Podgoricy miał z kolei A. Mitrović w swej pieczy serię *Istraživanje istorije* („Badanie historii”).

Scharakteryzowany wyżej – z konieczności jedynie skrótowo – dorobek Andreja Mitrovicia, z całą pewnością stanowić będzie przez kolejne dziesięciolecia jedną z „kanonicznych pozycji” historiografii serbskiej, do której odwoływać będą się kolejne pokolenia badaczy.

Wojciech Szczepański

RADOSLAV ROTKOVIĆ
(1928 – 8 IX 2013)

Środowisko uczonych zajmujących się Czarnogórą – szczególnie poświęcających jej swoją uwagę historyków, literaturoznawców i etnologów, ale także wszystkich tych, których fascynuje najmniejsze z postjugosłowiańskich państw, dotknęła informacja o zgonie dr. Radoslava Rotkovicia – członka Duklańskiej Akademii Nauk (DANU), historyka, filologa i pisarza, a w przeszłości także czarnogórskiego działacza politycznego (poseł liberalnej partii LSCG w Skupstynie Czarnogóry w latach 1992-1998). Śmierć ta, mimo iż przyszła w wieku 86 lat, wielu zaskoczyła, poprzedzona była bowiem jedynie krótką chorobą, a R. Rotković w ostatnim czasie pracował na tyle intensywnie nad kolejnymi publikacjami, że wydawać się mogło, iż ów badawczy trud kontynuowany będzie przez kilka jeszcze kolejnych lat.

Radoslav Rotković urodził się w 1928 r. we wsi Mojdež, położonej nieopodal Herceg Novi. Edukację średnią ukończył w Kotorze, studia zaś na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Zagrzebiu oraz na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu Belgradzkiego. Na pierwszej z wymienionych tu uczelni wyższych również doktoryzował się (w 1979 r.). Do 1990 r., zanim zajął się obok działalności naukowej także aktywnością polityczną, pracował w Instytucie Leksykograficznym Czarnogóry, szefując jego komórce zajmującej się naukami społecznymi. Oprócz przygotowania wielu prac własnych zajmował się redagowaniem licznych zbiorowych publikacji naukowych, był także członkiem redakcji i autorem tekstów zamieszczanych na łamach periodyku „Lingua Montenegrina”. Jego dorobek naukowy i działalność społeczna uhonorowane zostały w 2010 r. czarnogórskim odznaczeniem „Trinaestojulska nagrada”.

W napisanych przez siebie książkach R. Rotković koncentrował się na przedstawieniu kultury Czarnogórców. Nobilitował ją, uwypuklając osiągnięcia narodu czarnogórskiego, wskazując na tysiącletnie rozwijanie przezeń wyjątkowych wartości duchowych, charakteryzując tę czarnogórską specyfikę w sposób wskazujący na posiadanie swoistego poczucia misji.

Osobiście za swoje największe naukowe osiągnięcie zmarły uważał opracowanie historii literatury czarnogórskiej, czego dokonał w kilku uzupełniających się pracach, spośród których wymienić trzeba publikację *Crnogorsko književno nasleđe*, pochodzącą z 1976 r. oraz opracowanie *Pregled crnogorske književnosti od najstarijih vremena do 1918. godine*, wydane w 1979 r. Z innych prac R. Rotkovicia, przedstawiających czarnogórską kulturę oraz dzieje Czarnogóry, przypomnieć należy m.in.: *Tragajući za Ljubišom* (1982); *Sazdanje Cetinja, izvori i legende* (1984); *Savremena drama i pozorište u Crnoj Gori* (1987, współautor Sreten Perović); *Odakle su došli preci Crnogoraca* (1995); *Kratka ilustrovana istorija crnogorskog naroda* (1996); *Crna Gora i Dušanovo carstvo* (1997); *Kraljevina Vojisavljevića: zbornik izvora i legendi* (1999); *Oblici i dometi bokokotorskih prikazanja* (2000); *Bitka na Vučjem dolu* (2000); *Velika zavjera protiv Crne Gore* (2001); *Ilustrovana istorija crnogorskog naroda* (2005, 2006 – przerobiona praca z 1996 r.); *Storia del Montenegro; Jezikoslovne studije* (2010).

R. Rotković, według świadectw jego współpracowników i kolegów, a także dziennikarzy, z którymi chętnie współpracował, zapamiętany został jako człowiek skromny, sumienny, chętnie niosący merytoryczną, naukową pomoc wszystkim, którzy się o nią do niego zwracali, obdarzony osobistą odwagą (także w formułowaniu śmiałych, lecz zawsze wyrażanych w duchu otwartości na krytykę, hipotez), powściągliwy w ocenianiu innych, obdarzony darem żywego słowa, manifestującym się zarówno w mowie, jak i w piśmie.

Już w 2013 r., a więc na krótko przed śmiercią historyka i filologa zasłużonego dla kultury i nauki Republiki Czarnogóry, ukazała się w tym państwie książka pt. *Tako je govorio Rotković*, zredagowana przez prof. Čedomira Bogićevića. Zawarto w niej teksty wykładów, okazjonalnych wystąpień, a także myśli i urywki z różnych publikacji R. Rotkovicia. Zdaje się, że dzieło to, stanowiące niejako podsumowanie płodnego życia zmarłego uczonego, wyjątkowo dobrze przypominać będzie o nim potomnym – nie tylko wąskiemu kręgowi specjalistów, ale i większej społeczności, tworzonej jednak głównie przez rodaków Radoslava Rotkovicia.

Wojciech Szczepański